

La ilahe illallah; ulje na platnu, N. Afyehi, Iran

Nasiruddin Tusi
S perzijskog preveo Sedad Dizdarević
Rasprava o dobru i sreći*

UDK 1 Al-Tusi
1:28]

Sažetak

Ovaj prijevod predstavlja izvadak iz kapitalnog djela pod naslovom *Akhlaq-e Nasiri* Nasiruddina Tusija koje je strukturirano u tri dijela: etika, ekonomija i politika. Ovo djelo ostavilo je dubok i prepoznatljiv trag na sva važna kasnija djela iz područja islamske etike.

Autor djela Nasiruddin Tusi pokazivao je brilijantu inteligenciju i znanje u području gotovo svih nauka tog doba. Posebno se isticao u domenu filozofije, logike, etike, astronomije i teologije. Pripisuje mu se veoma veliki broj djela, a neki istraživači navode čak 150 djela.

S obzirom na to da svako ljudsko djelovanje ima specifični cilj, tako i usavršavanje i upotpunjavanje ljudske duše ima svoj specifični cilj. Cilj usavršavanja ljudske duše jeste njena sreća a što predstavlja njeno dobro. Prema tome, nužno je prioritarna spoznaja suštine dobra i sreće kako bi se upoznavanjem toga potaklo stremljenje ka savršenstvu i kako bi u tragaocu prevladao žar i time se u potpunosti pojačalo zadovoljstvo i raspoloženje za dostizanje cilja.

Ključne riječi: dobro, sreća, blaženstvo, Akhlaq Nasiri, Nasiruddin Tusi

* Ovaj prijevod predstavlja izvadak iz kapitalnog djela pod naslovom *Akhlaq-e Nasiri* (Nasirijeva etika) autora Nasiruddina Tusija.

Khajjah Nasir al Din abu Ja'far Muhammad ibn Muhammad ibn Hasan al Tusi (1201–1274), porijeklom iz Tusa, ubraja se u red najistaknutijih muslimanskih filozofa, naučnika, teologa, astronoma, liječnika i političara. Tusi je u svijetu nauke stekao slavu time što je uspio nagovoriti moćnog mongolskog vladara Hulagu kana da u Meragi sagradi u to vrijeme najopremljeniji i najveći opservatorij u svijetu. Međutim, Meraga nije bila samo opservatorij, već je bila i središte u kojem su se okupljali najučćeniji ljudi tog doba i mjesto gdje su pohranjivane mnogobrojne knjige koje su Mongoli pokupili tokom svojih osvajanja. Nasiruddin Tusi na ovaj način spasio je značajan broj istaknutih naučnika od sigurne smrti i sačuvao veliki broj veoma vrijednih rukopisa. Tako je Meraga izvjesno vrijeme bila ono što je nekada bila institucija Bejtul-Hikmah u 9. stoljeću za vrijeme halife Me'muna.

Osim diplomatskih vještina Tusi je pokazivao brilijantnu inteligenciju i znanje u području gotovo svih nauka tog doba. Posebno se isticao u domenu filozofije, logike, etike, astronomije i teologije. Nasiruddin Tusi nadaleko je poznat zbog konstruiranja poznatih astronomskih tablica *Zij-i Ilkhani*, koje spadaju u red najpreciznijih astronomskih tablica iz perioda srednjeg vijeka. Pripisuje mu se veoma veliki broj djela, tako da neki istraživači navode čak 150 djela koja je, po njihovom mišljenju, napisao Nasiruddin Tusi. Neka od njegovih najznačajnijih djela su: *Asas al-Iqtibas*, *Mantiq al-Tajrid*, *Ta'dil al-Mi'ya*, *Tajridu al-Aqa'id*, *Qarwa'id al-Aqa'id*, *Risaleb-i I'tiqadat*, *Akhlaq-i Nasiri Akhlaq-i muhtashami*, *Ausaf al-Asbraf...*

Međutim, njegovo daleko najpoznatije djelo, koje ga je učinilo slavnim, jeste njegova rasprava o etici poznata pod naslovom *Akhlaq-e Nasiri* (Nasirijeva etika)¹. Ovo djelo, iako nastalo i inspirirano Ibn Miskawaihovim djelom *Tahdhib al-Akhlaq* (Usavršavanje morala), umnogome se od njega razlikuje. Ibn Miskawaih slijedi Aristotela, njegove zaključke i promišljanja po pitanju ljudske sreće, vrlina, mahana i usavršavanja morala. Za razliku od njih dvojice, Tusi svoju knjigu postavlja na sasvim nove temelje i u ovoj oblasti uvodi neke novine, što je značajno utjecalo na kasnije

autore u muslimanskom svijetu. Ibn Miskawaih se bavi pitanjem ljudske sreće, nedostacima i porocima koji onemogućavaju njenu realizaciju, zatim uklanjanjem različitih vrsta ljudskih poroka i nedostataka i razvijanjem vrlina koje omogućavaju ljudsku sreću.

Š druge strane, Tusi svoju knjigu strukturira u tri dijela: etika (*Tahdhib-e akhlaq*), ekonomija (*Tadbir-e manazil*) i politika (*Siyasat-e mudun*). U prologu knjige Tusi govori o razlozima i činiocima koji su utjecali na nastanak ove knjige.

U prvom dijelu svoje knjige on raspravlja o principima i ciljevima etike te pokušava odgovoriti na pitanje šta je krajnji cilj ljudskog postojanja, odnosno šta je to ljudska sreća. On ovdje usvaja Aristotelovu i Ibn Miskawaihovu teoriju o umjerenosti ili balansu između pretjerivanja (*ifrat*) i nedostatnosti (*tafrif*) kao temelju moralnog čovjekovog odgoja. Međutim, za razliku od njih dvojice, Tusi pretjerivanje i nedostatnost ne promatra samo kroz prizmu kvantitativnosti već i kvalitativnosti te uvodi pojam razumske i moralne izopačenosti i perverzije (*Rada'at*).

U drugom dijelu knjige Tusi raspravlja o ekonomiji² u njenom izvornom značenju, odnosno o domaćinstvu, gospodarstvu i upravljanju porodicom i imovinom. On ovdje govori o tome na koji način treba kontrolirati ulaz i izlaz materijalnih i nematerijalnih dobara u domaćinstvu, na koji način uključiti sve članove porodice, pa čak i poslugu, kako bi doprinijeli napretku i progresu porodične ekonomije.

U trećem dijelu govori o potrebama civiliziranog društva, politici općenito, o vezama među ljudima, o klasifikaciji društvenih grupa, o sistemima vladanja, o vladarima, prijateljstvu i razlikama u ponašanju pojedinačnih ljudskih skupina.

Nasiruddin Tusi svojim stilom i idejama nadahnio je mnogobrojne pisce koji su nakon njega pisali o ovoj temi. Ovo djelo ostavilo je dubok i prepoznatljiv trag na druga dva značajna djela iz islamske etike: *Akhlaq-e mohseni*, odnosno *Javahir al asrar* autora Kamaluddin Husain Vaiz Kashifa i *Akhlaq-e Jalali*, poznatije pod naslovom *Lavame al isbraq fi makarim al akhlaq*, Muhammad ibn Asad Jalaluddin Davanija.

¹ Naslov ovog Tusijevog djela aludira na poznato Aristotelovo djelo iz etike *Nikomahova etika*.

² Ekonomija u grčkom jeziku označava domaćinstvo, upravljanje porodicom i imovinom.

O dobru i sreći

S obzirom na to da svako ljudsko djelovanje ima specifični cilj, tako i usavršavanje i upotpunjavanje ljudske duše ima svoj specifični cilj. Cilj usavršavanja ljudske duše, kao što smo već napominjali, jeste njena sreća, a što predstavlja njeno dobro. Prema tome, nužno je prioritarna spoznaja suštine dobra i sreće kako bi se njihovim upoznavanjem potaklo stremljenje ka savršenstvu i kako bi u tragaocu prevladao žar i na taj se način u potpunosti pojačalo zadovoljstvo i raspoloženje za dostizanje cilja.

Mudri Aristotel uvod knjige *Etika* posvetio je ovom pitanju. Uistinu je najispravnije mišljenje o ovoj temi ono koje je on izrekao a koje glasi: "ono što predstavlja početak mišljenja, to je i kraj djelovanja". Kraj mišljenja je početak djelovanja, što se može primijetiti kod svih zanata. Stolar, prije nego što razmisli o koristi drveta, ne pristupa mišljenju o načinu izrade, i dok način izrade u potpunosti ne razmotri, ne započinje posao. Dok posao ne završi, neće se pokazati korist posla, što predstavlja prvo razmišljanje o tome. Isto tako, dok razuman čovjek ne razmisli o dobru i sreći, koji su rezultat savršenstva duše, u njegovoj svijesti neće se ustaliti misao o postizanju savršenstva. Dok ono savršenstvo ne bude moguće, neće moći dostići ono dobro i sreću.

Mudri Ebu Ala Sina, Allah mu se smilovao, kaže: "Rekao je Aristotel u svojoj knjizi *Etika* da mladići ili osobe čija je priroda nezrela neće imati mnogo koristi od ove knjige." Također je rekao: "Ne tražim mladost, ne mladost života, jer život ovdje nema nikakvog utjecaja, nego tražim mladost osoba, osoba čija je priroda zakućljena putenim željama i čijom prirodom je ovladala težnja ka tim željama." A ja kažem – znači Ibn Sina – naveo sam ovaj dio koji raspravlja o dobru i sreći iz knjige *Etika* ne zbog toga kako bih privukao mlade, nego da bih im kroz uši provukao ova značenja te da znaju da ljudi posjeduju ovakve stepene i da do njih mogu stići ako se u njima pojave žar i zanos. Nakon toga, ako ih sreća posluži, postići će te stepene. On (Ibn Sina), Allah mu se smilovao, na početku poglavlja objašnjava razliku između dobra i sreće. Prenio je mišljenje svih struja u filozofiji a nakon toga je prenio stav potonjih

generacija i ono što je njemu bliskije. Sažetak toga ćemo, ako Bog da, prenijeti.

Kažemo: "Pređašnji filozofi su rekli: Dobro ima dvije vrste: jedno je apsolutno, a drugo relativno. Apsolutno dobro je ono što predstavlja cilj postojanja svih bića i to je cilj svih ciljeva. Relativno dobro su stvari koje se koriste na putu doseganja gore navedenog cilja. Sreća je, također, slična dobru ali ovisi o svakom pojedincu, a to je njegovo stizanje voljnim kretanjem duše ka svom savršenstvu. Prema tome, sreća svakog pojedinca različita je od sreće drugog pojedinca. A dobro je jednako za sve ljude."

Jedna skupina termin sreća povezuje i sa životinjama. Međutim, činjenica je da je to figurativno povezivanje, jer dostizanje savršenstva kod životinja nije uvjetovano razumom i razmišljanjem, već putem potencijala i sposobnosti koji se nalaze u njihovoj prirodi. Prema tome, to nije istinska sreća i ono što je moguće za životinje, kao što su prijatna hrana i piće, rahatluk i mir, ne predstavlja sreću, nego je to i tome slično nešto što je povezano sa šansom i slučajem. Isto važi i za ljude.

Međutim, razlog zbog kojeg smo rekli da apsolutno dobro predstavlja jedno značenje koje je istovjetno za sve osobe stoga je što svako kretanje ide u smjeru dostizanja cilja, kao što je i svako djelovanje u cilju postizanja neke namjere. Razumski nije dopušteno da neko čini bezgranično veliki broj kretanja i nastojanja bez namjere dostizanja ikakvog cilja. Ono što je cilj svakog djelovanja mora u sebi sadržavati korist za onoga koji djeluje, inače je to besmisleno i razum ga kvalificira ružnim. Pa ako je taj cilj sam po sebi dobro, onda je to apsolutno dobro, a ako je to sredstvo za postizanje dobra čije dobro je povećavanje ukupnog dobra, onda je to relativno dobro. A ono dobro je apsolutno dobro zbog toga što su sva djela i razmišljanja razumnih usmjerenjena ka njemu. Prema tome, apsolutno dobro za sve ima isto značenje. Nužno je da svi spoznaju to značenje kako bi svi uložili veliki napor u njegovom dostizanju i kako bi skrenuli pažnju s mnogobrojnih razbacanih relativnih dobara i bili sigurni od pogreški i kako ne bi smatrali dobrim ono što nije dobro i trudili se da stignu do tog stepena ili stepena koji je blizu tome. Ako Bog da!

Poglavlje o dobru

Porfirije prenosi od Aristotela da je on dobra podijelio na slijedeći način: Dobra nekih su odabrana, druga pohvalna, neka su potencijalno dobra a neka, opet, korisna na putu dobra. Kada je riječ o odabranim, neke stvari su po svojoj biti odabrane, a druge stvari preko njih postaju odabrane i plemenite. Takav slučaj je s razumom i mudrošću. Kada je riječ o pohvalnim, to su razne vrste vrlina i lijepih djela. Potencijalna dobra su mogućnost ovih dobara. Korisna dobra su stvari koje same po sebi nisu dobre, ali zbog nekih drugih stvari su dobre, poput bogatstva i moći.

Drugim riječima rečeno: Dobra su ciljevi ili nisu ciljevi, a ciljevi mogu biti potpuni i nepotpuni. Ono što je potpuno jeste sreća koja, kada se ostvari, onaj koji je posjeduje ne traži da se poveća, a ono što je nepotpuno, poput zdravlja i olakšanja, kada se ostvari time se ne ograničava, nego s tim stvarima dolaze druge stvari, a dobro koje nije cilj je poput poučavanja, liječenja i isposništva.

Na drugi način rečeno: Dobra mogu biti duševna ili tjelesna, ili ne biti ni jedno od ovog dvoga. Mogu biti inteligibilna ili senzibilna. Neki smatraju da deset kategorija, koje obuhvataju različite vrste bića, predstavljaju dobra. Tako kažu: dobro se nalazi u supstancijama, poput supstancije razuma koji je prvo stvorenje. Sva stvorenja na svom putu usavršavanja idu ka njemu, a njegov kraj je s Uzvišenim Bogom. Po kvantitetu je poput izbalansirane količine i cijelog broja, a po kvalitetu je poput duševnih i tjelesnih užitaka. U relativnom odnosu je poput liderstva i iskrenosti. U prostornom odnosu je poput mjesta radosti, a u vremenskom odnosu je poput ugodnog vremena. U odnosu na poziciju je poput sklada dijelova, a u odnosu na posjed poput je koristi pokrova i odijela. U odnosu na djelovanje je poput prodornih zapovijedi, a u odnosu reagiranja i dojmljivosti je poput osjećanja ugodnih senzibilija kao što su lijep glas i lijepo lice. To su dijelovi dobra u skladu s onim što su rekli filozofi.

Poglavlje o sreći

Kada je riječ o dijelovima sreće, filozofi to objašnjavaju na nekoliko načina. Jedna skupina starih filozofa, koji su živjeli u drevnim

vremenima, kao što su Pitagora, Sokrat, Platon i njima slični, koji su prethodili Aristotelu, sreću povezuju s dušom i tijelu u tome ne pridaju nikakvu ulogu i udio. Prema tome, svi se slažu da se sreća dijeli u četiri grupe koje nazivaju vrline, a to su mudrost, hrabrost, čednost i pravda. Veći dio drugog dijela ove knjige odnosit će se na tumačenje navedenog. Rekli su da je za postizanje sreće dovoljno posjedovati ove četiri vrline i da nema potrebe za drugim tjelesnim i netjelesnim vrlinama. Čak i ako je posjednik ovih vrlina nepoznat ili siromah, invalid ili boluje od svih bolesti i teškoća, njegova sreća ne trpi nikakvu štetu izuzev od bolesti koja onemogućuje dušu da izvršava svoja specifična djela, a to su pokvarenost razuma i iskvarenost svijesti. Takve bolesti onemogućavaju dostizanje savršenstva. Saglasni su i u mišljenju da je tijelo organ i alat duše i da cjelokupnu suštinu ljudske duše sačinjava razumska duša.

Skupina filozofa nakon Aristotela, poput stoika koji su ga slijedili i materijalista koji smatraju da je tijelo jedan dio od dijelova čovjeka, sreću dijele na dva dijela: duševni i tjelesni dio. Oni su rekli da se duševna sreća, dok se ne poveže s tjelesnom, ne može smatrati potpunom. One stvari koje su izvan tijela i koje se odnose na šansu i slučajnost oni svrstavaju među tjelesne stvari. Neki istaknuti filozofi ovo mišljenje smatraju neutemeljenim, jer šansa i slučajnost nisu stalne i trajne a mišljenje i razmišljanje ne mogu utjecati na njihov dolazak ili odlazak. Prema tome, kako je moguće u najprezrenijim stvarima pronaći sreću, koja je dostojnija i plemenitija od svih drugih stvari i koja je čista od primjesa promjene i propadanja i u čijem dostizanju razum i razmišljanje imaju veliku ulogu?

Ustvrdivši nakon analize ogromnu razliku kod ljudi u poimanju sreće – siromah svoju sreću vidi u bogatstvu i imetku, bolesnik u zdravlju, ponižen u poziciji i napretku, pohlepan u odavanju strastima, razdražljiv u dominaciji i jačini sile, zaljubljenik u stizanju do voljenog, učen u činjenju dobra i poklanjanju znanja i tome slično – Aristotel je, u skladu sa svojom mudrošću, smatrao nužnim da uskladi redosljed stepena svih skupina s razumom. S obzirom na to da svaka stvar na svom mjestu i u svoje vrijeme

u odnosu na određenu osobu predstavlja djelomičnu sreću, a da filozofovo mišljenje mora obuhvatiti realizaciju svih zbilja, sreću možemo podijeliti na sljedećih pet dijelova.

Prvi dio je ono što se odnosi na zdravlje tijela, ispravnost čula i uravnoteženost tjelesnih sokova. Drugi dio odnosi se na ono što je vezano za imetak i bogatstvo pomoću kojeg možemo činiti plemenita djela prema dobrim ljudima i druga djela koja iziskuju pohvalu. Treći dio odnosi se na ono što je vezano za lijep spomen i spominjanje po dobru od strane ljudi i što se širi uz pomoć dobročinstva, plemenitosti, pohvale i hvale. Četvrti dio odnosi se na ono što je vezano za postizanje ciljeva i realizaciju želja i volje u skladu s razumom. Peti dio odnosi se na ono što je vezano za zdrav razum, ispravno razmišljanje, znanje o ispravnom savjetovanju i ispravnosti vjerovanja, očuvanje od pogreški u znanju općenito, a posebno kada je riječ o pitanjima vjere. Prema tome, svako ko postigne ovih pet stvari, bit će potpuno i apsolutno sretan, dok će, proporcionalno krnjavosti i nedostacima u nekim od njih ili u nekim relacijama, biti krnjav i nedostatan.

Isti filozof kaže: Teško je da neki čovjek čini plemenita djela bez pomoći stvari kao što su bogatstvo, mnoštvo prijatelja i lijepa sreća. Upravo je zato mudrost manifestiranja plemenitosti nužno povezana s vlašću i upravom. Stoga kažemo da, ako je Uzvišeni Bog Svojim stvorenjima dao neki dar, onda je u tome apsolutna sreća na najplemenitijim i najuzvišenijim stepenima dobra. To pripada samo potpunom čovjeku, a nepotpuni ljudi, poput djece, u tome nemaju udjela.

Također, filozofi se razilaze u mišljenju da li velika sreća koja pripada čovjeku dolazi za vrijeme njegova života ili nakon njegove smrti. Prva skupina predašnjih filozofa, koji smatraju da tijelo nema nikakvog udjela u sreći, tvrdi da sve dok je čovjekova duša povezana s tijelom, i dok je zaprljana tamom prirode i prljavštinom tijela, i dok je preokupirana njegovim mnogobrojnim potrebama – čovjek ne može biti apsolutno sretan, nego je spriječen tamom pramaterije, nedostacima i materijalnim ograničenjima da na potpun način otkrije istine inteligibilija. Kada se duša odvoji od te tame, ona postaje čista od

neznanja i transformira se u čistotu i nepatvorenost dragulja prijemčljivog za božansko svjetlo, tako da je nazivaju *potpuni razum*. Prema tome, oni smatraju da je istinska sreća moguća samo nakon smrti.

Aristotel i skupina koja njega slijedi kaže: Ružno je i odvratno da kažemo kako na ovom svijetu postoji čovjek koji ima ispravno vjerovanje, pazi na dobra djela i u sebi objedinjuje različite vrline, savršen je u svojoj biti i usavršava druge, nazvan je namjesnikom Gospodara Arša i zaokupljen popravljanjem i poboljšavanjem različitih vrsta unutar univerzuma, a da pored svih ovih počasti i kvaliteta bude nesretan i krnjav i tek kada umre i kada ovi tragovi i djela propadnu, postaje potpuno sretan. Naprotiv, gore spomenuti smatraju da sreća ima različite stepene te da se stječe proporcionalno uloženom trudu i postepeno, tako da čovjek, kada stigne do krajnjeg stepena, postaje potpuno sretan, čak i ako je živ. Kada ostvari potpunu sreću, tijelo ne propada. To je mišljenje prethodnika o ovoj temi.

Kada su potonje generacije filozofa razmatrale ova dva pravca i usporedile ih s pravilima filozofije i racionalnim zakonima, rekle su: Ljudi mogu postići duhovnu odličnost zbog koje su melec odlikovani i tjelesnu odličnost prema kojoj su jednaki s domaćim životinjama i stokom. U pogledu pripremanja i osiguravanja onoga što uzrokuje savršenstvo, duhovna (metafizička) se komponenta nekoliko dana, zajedno s tjelesnom (fizičkom) komponentom, nastanjuje u ovom niskom svijetu kako bi ga izgradila, uredila i priskrbila neke vrline i kvalitete. Nakon toga se duhovna komponenta uspinje u viši svijet i vječno se druži sa skupinom meleka. Kada govore o višem i nižem svijetu, pod tim ne podrazumijevaju prostornu visinu i niskost u perceptivnom smislu, nego sve ono što se percipira osjetilima (senzibilije) jest nisko, čak i kada se nalazi na nekom najuzvišenijem mjestu, a sve što se razumski poima (inteligibilije) jest visoko, čak i kada se na najnižem mjestu kontemplira i promišlja. Sve dok su ljudi na ovom svijetu, njima se samo uvjetno može reći da su sretni dok ne steknu oba kvaliteta (fizički i metafizički) kako bi na taj način priskrbili one stvari koje su korisne za postizanje vječne sreće i kako bi tokom

preokupiranosti materijalnim poslovima promatrali i promišljali uzvišene i plemenite supstancije i kako bi im s velikim zanosom i žarom posvetili pažnju. To je prvi stepen mnogobrojnih stepena sreće. Kada pređe u onaj svijet, postaje neovisan o tjelesnoj sreći i njegova sreća ograničava se na posmatranje svete ljepote uzvišenosti, a što je ustvari istinska mudrost, sve dok se ne utopi u Uzvišenom Bogu i dok se ne ukrasi Njegovim svojstvima veličanstvenosti i na taj način stigne do drugog stepena sreće.

Posjednici prvog stepena sreće dijele se u dvije skupine: Niži nivo je skupina koja se nalazi na stepenu tjelesnosti a kvaliteti ovog svijeta u njima se upotpunjuju i nadziru prevladavanje težnje ka njihovim tajnama i kretanju ka onom svijetu. Krajnji nivo pripada skupini onih koji se nalaze na stepenu duhovnosti. Duhovne sreće u njima prelaze u aktivitet i u njima se zbog ogromnog savršenstva javlja težnja ka usavršavanju supstancija koje su bliske materiji po svom bitku i uređenju poslova ovoga svijeta akcidentalno. Pored toga, u skladu sa svojim mogućnostima i moći, uživaju u posmatranju dokaza Božije moći, upoznavanju sa znakovima bezgranične mudrosti i njenom slijeđenju.

Ko god od ljudske vrste izađe iz okvira ove dvije skupine, pripada grupi domaćih i divljih životinja. "Oni su kao stoka, čak i gori."³ Stoka ne može stići do ovakvog savršenstva zbog niskosti duše i slabosti stremljenja. Svaka skupina, u skladu sa sklonostima i mogućnostima koje su joj date prilikom stvaranja, dostiže svoje savršenstvo. Ovoj skupini otvoren je put dostizanja njihovog savršenstva prema kojem se pozivaju na razne načine podsticanja i poticanja te pružaju im se razna sredstva olakšanja i uklanjanja potreba, ali oni su na polju ulaganja truda i napora bili indolentni, pa čak su se okrenuli suprotnoj strani i svoje vrijeme trošili koristeći svoje plemenite sposobnosti na planu stjecanja niskosti i bezvrijednih stvari. Prema tome, stoka je uskraćena da bude u blizini svetih duša i da stigne do najodabranije sreće. A takva skupina ljudi zaslužuje svaki prezir, kritiku, žaljenje i kajanje. Kao što se kaže u poslovi: "Kada onaj

koji vidi i onaj koji ne vidi skrenu s puta i padnu u bunar, obojica će stradati; međutim, onaj koji je vidio zaslužuje svaki prijekor, a onaj koji nije vidio zaslužuje oprost i pomilovanje."

Prema tome, jasno je da ljudska sreća, sve dok je ljudsko biće, ima dva stepena. Prvi stepen nije očišćen od primjesa patnji i žaljenja, kako zbog uskraćenosti od postizanja krajnjih stepena tako i zbog okupiranosti prirodnim obmanama i čulnim ukrasima. Prema tome, ta sreća uistinu je krnjava, a potpuna sreća pripada posjednicima drugog stepena, koji su čisti od gore spomenutih značenja i ukrašeni osvijetljenošću božanskim svjetlom i milošću tragova vječnosti. Onaj koji stigne do ovog stepena, stigao je do krajnjeg stepena sreće. On ne razmišlja o odvojenosti voljene osobe, niti žali za nestajanjem užitaka ili blagodati. Sav imetak, dostojanstva i dunjalučka dobra, do tijela koje mu je najbliže, predstavljaju teret a oslobađanje od toga za njega predstavlja najveću korist. Ako neznatno djeluje na prolazne stvari (materiju), to je zbog nužnosti ovog tijela, koje njemu pripada i u njegovim rukama nije uništenje i nestanak tog tijela. Od njega ne proizlazi ništa što je suprotno volji i želji Uzvišenog Allaha, dž.š. Obmane ljudske prirode i suprotstavljanje želja i strasti na njega ne mogu utjecati. Prema tome, ne žalosti se zbog gubitka voljene osobe, niti plače zbog nestanka onoga za čim je tragao, niti se raduje kada dođe do cilja, niti se veseli kada postigne ugodno. U jednom od poglavlja Aristotelove knjige o vrlinama duše, koju je Ebu Osman Damaščanin preveo s grčkog na arapski jezik najpreciznije što je mogao a Ibn Sina u svojoj knjizi *Tabaret* doslovno i s krajnjim poštovanjem citirao, objašnjeno je ovo stanje i ovaj stepen. To poglavlje preneseno je na perzijskom jeziku i ovako glasi:

Prvi stepen vrlina koje nazivaju sreća jeste to da ljudi usmjere svoju volju i traganje u interesu duše i tijela i onoga što je s tim povezano i što im je zajedničko na ovom materijalnom svijetu i na planu fizičkih stvari. Njegovo djelovanje na fizička stanja ne smije izaći izvan ravnoteže koja odgovara onim stanjima. U ovom stanju ljudi su još uvijek okupirani željama i strastima, osim onih koji održavaju ravnotežu

³ *El-Araf*, 179.

i koji se uzdržavaju od pretjerivanja. Na ovom stepenu on je bliži onome što treba izvršavati i udaljeniji je od onoga što treba izbjegavati, jer su njegovi poslovi usmjereni prema prosječnim interesima upravljanja dobrima. On ne izlazi izvan okvira promišljanja, iako je ono pomiješano s djelovanjem na senzibilne i fizičke stvari.

Drugi stepen je u tome da svoju volju i stremljenje troše samo na planu najboljih i najkorisnijih stvari za dušu i tijelo, bez bavljenja prohtjevima i strastima, te da ne pokazuju interes za materijalne preokupacije, osim onoga što je nužno i neophodno. Prema tome, odličnost ljudi na ovom stepenu se uvećava i ovaj stepen ima veliki broj nivoa. Neki su veći i uzvišeniji od drugih, a razlog tog mnoštva leži, prije svega, u različitosti priroda, nakon toga u različitosti običaja, zatim u različitosti stepena znanja, spoznaja i razumijevanja, potom zbog različitosti stremljenja i, na kraju, zbog različitosti koja se nalazi u žaru i podnošenju teškoća traganja. Također su rekli: Različitosti mogućnosti prelaska iz krajnje tačke stepena ove vrste vrlina prema božanskim vrlinama je sigurno ostvarivo. Na tom stepenu on više ništa ne očekuje, niti gleda prema budućnosti niti slijedi prošlost, niti ima želju za dalekim, niti škrteri s bliskim, niti strahuje niti se plaši zbog nekog stanja, niti teži ka nečemu, niti stremi ka zadovoljstvima ljudskim i duševnim. Uz pomoć razuma prodiere do visokih stepeni vrlina, a to je stremljenje prema božanskim stvarima, težnja i traganje za njima bez očekivanja naknade. To znači da je njegovo djelovanje i traganje za božanskim vrlinama zbog nje same i istine njenog značenja a ne zbog nečega drugog. Ovaj stepen različit je kod svih ljudi zbog različitosti žara, stremljenja, pažnje, traganja, sposobnosti prirode i ispravnosti vjerovanja. Nalikovanje svakog čovjeka Prauzroku (Bogu) i Njegovom slijedenju djelovanjem i praksom ovisi o njegovom stepenu, a u skladu s onim što smo u ovom poglavlju rekli.

Krajnji stepen vrline jeste da sva ljudska djela budu samo božanska, a božanska djela su apsolutno dobro. Djelo koje predstavlja čisto dobro njegov počinitelj ne čini ni za što drugo osim zbog njega samog, jer apsolutno dobro ima cilj koji je sam po sebi i sam u sebi cilj. Ono što je cilj, posebno cilj koji je krajnje

vrijedan, ne postoji radi nečeg drugog. Kada sva ljudska djela postanu božanska, onda ona proizlaze iz srži i suštine njegovog bitka a to je njegov božanski um. Nakon toga nestaju svi prohtjevi tijela i svi problemi koji potječu od duše "stoke" i duše "zvijeri" i fantazija obje duše, kao i problemi koji proističu iz prohtjeva senzibilne duše. Nakon toga kod njega ne ostaje nikakva želja ni stremljenje osim djelovanja koje odgovara njemu, to jeste njegovo djelovanje je bez ikakve želje i namjere prema nečemu drugom. On nema nikakve druge namjere kada djeluje osim samog djelovanja. To je put božanskih djela.

Prema tome, ovo stanje krajnja je tačka stepena vrlina gdje ljudi slijede djelovanje Prapočetka, Koji je Uzvišeni Tvorac svega. To znači da u svom djelovanju ne traže korist, nagradu, nadoknadu i profit, nego je njihovo djelo samo po sebi cilj. Shodno tome, njihovo djelo nije ni za što drugo izuzev radi same biti tog djela i njegove vlastite biti. Bit djela je suština djela, a njegova bit je njegova duša i to predstavlja suštinu božanskog uma i božanskih djela. Također, to je radi njegove biti, a ne radi nečega drugog izvana. Prema tome, djelovanje ljudi u ovom stanju je čisto dobro i čista mudrost, a cilj toga je da se iskaže djelo, a ne radi neke druge svrhe, kojoj bi bila namjera da se ovaj cilj realizira. Djela Uzvišenog Boga upravo su takva i Njegova prva nakana (prvog stepena) nije usmjerena prema nekoj drugoj stvari izvan Njegove Biti. Znači, Njegova nakana nije radi očuvanja nekih stvari, što je nama svojstveno, jer ako bi bilo tako, sva Njegova djela bila bi produkt i usmjerena prema vanjskim stvarima (izvan biti Uzvišenog Allaha, dž.š.), njihovom uređenju i sređivanju tih poslova. U tom slučaju vanjske stvari postale bi uzrocima i sredstvima Njegovih djela, što bi bilo ružno i odvratno. Uzvišeni Allah mnogo je iznad tih stvari. Međutim, Njegova pažnja prema vanjskim stvarima (sve ono što je izvan Božije biti) i Njegovo djelo koje iziskuje uređenje i sređivanje tih stvari, emanira se iz Njega preko druge nakane (drugog stepena), tako da to ne čini radi tih stvari već radi Svog Svetog Bitka, jer supremacija Njegovog Bitka je po samom Bitku a ne prema stvarima koje su po Njemu odlikovane i tome slično.

Takav je put onih koji stižu do krajnjih granica mogućnosti slijedenja Njega kako bi djela tih osoba, uz pomoć prve nakane (prvostepene), bila radi Njegovog Bitka, a to je božanski (metafizički) razum, i radi samog djela. Ako izvrši neko djelo koje uzrokuje korist i dobit za nekoga drugog, to ne čini prvom nakanom, već je pažnja prema drugom usmjerena uz pomoć druge nakane, jer njegovo djelo uz pomoć prve nakane je radi samog djela, znači radi same vrline i samog dobra. Njegovo djelo je čista vrлина i čisto dobro. Znači, njegovo djelo nije radi priskrb-ljavanja koristi niti radi otklanjanja štete a niti radi počasti, traženja vodstva i naklonosti prema kerametima (čudima). To je cilj mudrosti i vrhunac sreće. Niko ne može stići na ovaj stepen dok ne iskorijeni sve svoje želje koje se odnose na izvanjske stvari i sve tjelesne prohtjeve, i dok primisli koje proizlaze iz takvih potreba potpuno ne iščeznu, i dok se njegova unutrašnjost ne ispuni božanskim (metafizičkim) znakovima i stremljenjima. To se može desiti onda kada bude čist od fizičkih stvari i kada bude potpuno očišćen. Nakon toga postaje ispunjen metafizičkom (božanskom) spoznajom i stremljenjem i stječe potpuno uvjerenje u metafizičke (božanske) stvari, dok se ono što nastane u suštini njegovog bitka, a to je čisti razum, pretvara u primarne teoreme, koje se nazivaju prvobitne racionalne znanosti, izuzev onoga čije racionalne predstave i razmišljanje o metafizičkim (božanskim) stvarima i njegovo čvrsto uvjerenje u njih bude dostojanstvenije, prefinjenije, vidljivije, otkrovljenije i jasnije od primarnih teorema, odnosno prvih racionalnih znanosti.

Ovo poglavlje predstavlja mišljenje filozofa i tu je moguće naći mnogo koristi o ovoj temi. A Allah najbolje zna!

Treba znati da osobe koje svoju pažnju ograničavaju samo na popravljavanje nekih sposobnosti neće steći sreću, kao što se ne može ostvariti vođenje ekonomije i politike samo jednog plemena i naroda i popravljavanje samo njihovog stanja. Mudri Aristotel naveo je primjer jedne laste koja ne nagovještava proljeće i jednog prijatnog dana koji ne ukazuje na dolazak ugodnog razdoblja. Prema tome, put onoga koji traga za srećom jeste da traži zadovoljstvo i užitek koji se nalaze u

filozofiji i mudrosti, kako bi mu to postao životni moto, i da se ne okreće drugim stvarima, tako da mu to postane trajna i postojana priroda. Takav postaje apsolutni sretnik onda kada njegova sreća postane trajna i nepromjenjiva i kada bude sigurna od izvrtnja i propadanja, tako da promjena stanja i protok vremena ne ostave veliki utjecaj na njega. Sve dok posjednik sreće boravi u ovom svijetu, bit će pod utjecajem i djelovanjem prirode (njenih unutarnjih sila), pod dominacijom nebeskih tijela, kao i sretnih i nesretnih zvijezda. Takav dijeli sudbinu s pripadnicima svoje vrste u nesreći, teškoćama i nedaćama, osim onih koje ova stanja nisu slomila i ponizila i koje ne zahvataju patnje i nedaće kakve zahvataju druge, jer nisu bili pripravnici da prihvate njihov utjecaj i njihovu moć. Prema tome, plač i zebnja ih ne obuzimaju a od njih ne proizlazi nezahvalnost i nestrpljivost. Ako budu iskušani teškoćama i patnjama Ejuba, mir s njime, neće preći granicu sreće i neće činiti djela nesretnika, jer će ih od toga odvrćati čuvanje hrabrosti, uvjeti strpljenja i postojanosti, koji postaju njihovi kvaliteti, zatim pouzdanost u lijep završetak i neznatno stremljenje ka dunjalučkim potrebama, koje su nastanjene u njihovoj nutrini. To ih odvaja od osoba koje ne posjeduju ovakve vrline i odlike.

Ta skupina zbog slabog karaktera i dominacije bojažljivosti potpada pod utjecaj instinkta, tako da ih pretjerana zabrinutost i kukanje zbog osjećaja patnji izvrgava sramoti, nastojanju stranaca, samilosti prijatelja i ruglu neprijatelja ili, ako se usporede sa sretnicima, prividno koriste strpljenje i postojanost s velikom teškoćom a u nutrini su jadni i zabrinuti, a zbog neznanja, nedostatka spoznaje, nepouzdanja u sretan završetak – iz njih proizlaze neuračunljivi pokreti. Primjer njih i njihovih pokreta je poput pokreta paraliziranih organa, koji se zbog nemogućnosti kontroliranja pokreću ka lijevoj strani kada ih se pokuša okrenuti ulijevo, ili obratno. Osoba, čija duša nije preodgojena, nije sigurna od prekoračenja granice uravnoteženosti i naginjanja bilo kojoj vrsti ekstremizma i pretjerivanja.

Aristotel je rekao: sreća je nešto postojano i nepromjenjivo, kao što smo već rekli. Ljudi su izloženi promjenama. Ponekad se desi da osoba koja se najviše odaje uživanjima bude zahvaćena

ogromnim nedaćama, kao što su simboličkim jezikom govorili o Ejubu. Ako takav čovjek podlegne tim nedaćama i umre, ljudi ga neće zvati sretnikom. U skladu s tim, ljude nije moguće zvati sretnicima dok ne bude jasno kakvo će im biti stanje na koncu života. A ovakav govor veoma je odvratn. Da bi otklonio ovu dilemu, rekao je da, ako je čovjekova priroda (karakter) dobra, on će u svakoj situaciji činiti ono što je najbolje i što najviše odgovara tom stanju, kao, naprimjer, strpljenje u stanju teškoće, dobročinstvo u stanju bogatstva, dobro podnošenje u stanju siromaštva, kako bi u svakom stanju bio sretan i kako se njegova sreća ne bi promijenila. S obzirom na to, ako ga zadesi velika nesreća, on je uz pomoć strpljenja podnosi. Tako se uveća sreća njegove prirode i njega samog. Ako bi bilo suprotno, njegova bi sreća potamnijela i pocrnijela, a tuga i žaljenje bi se povećali, što bi ga odvratilo od činjavanja lijepih djela. S druge strane, kada u takvim stanjima lijepa djela rezultiraju od onoga koji je sretan, povećavaju se njegova prosvijetljenost i dobrota, jer s obzirom na to da podnošenje velikih nedaća i minimiziranje teških događaja ne proizlazi iz nesposobnosti osjećanja i razumijevanja nedaća, nego od krajnje odvažnosti bitka, veličine duše i veličanstvenosti stremljenja, to predstavlja najljepši karakter. Potom je rekao: S obzirom na to da čvrstina karaktera ovisi o djelima, kao što smo već rekli, onda ni jedan sretan čovjek ne postaje nesretnik, jer nikada ne čini prezrena djela, pa je uvijek na dobitku, čak i ako ga zahvate nedaće koje su zahvatile Ejuba, mir s njim. Ni jedna nedaća i problem ne mogu učiniti da se sretnik udalji od svoje sreće. On je u svakom stanju odan svom karakteru i običajima.

Dovdje smo citirali govor filozofa Aristotela.

S obzirom na to da smo rekli kako sreća dolazi onda kada se njen posjednik okoristi zadovoljstvom i užitkom koji se nalaze u biti mudrosti, nameće se potreba da nešto kažemo o vrstama karaktera i protumačimo užitak koji sretnici dobijaju s ovim pravilima te da tako završimo ovo poglavlje. Rekli smo: uprošteno rečeno, karakteri različitih stvorenja dijele se u tri vrste, ovisno o krajnjim ciljevima njihovih djela.

Prvo, hedonistički karakter, što je krajnji cilj djelovanja strastvene duše; drugo, altruistički

karakter, koji predstavlja krajnji cilj djelovanja razdražljive duše; treće, filozofski karakter, koji predstavlja krajnji cilj djelovanja razumske duše. Filozofski karakter je najodabraniji i najpotpuniji karakter, jer on obuhvata altruizam i hedonizam, ali esencijalno a ne akcidentalno nasuprot prethodnih karaktera. Sve ono što proizide od filozofa, pohvalno je i na temelju odabira i to stanje se ne mijenja. S obzirom na to da svako osjeća užitak i zadovoljstvo kada dostigne želju i ono za čim je tragao, onda se zadovoljstvo pravde može naći u pravednika a zadovoljstvo mudrosti u mudraca. Kako je krajnji cilj moralne osobe postizanje vrlina, tako i dostizanje vrlina za takvu osobu predstavlja najveći užitak i zadovoljstvo. Prema tome, sreća je stvar koja pruža najveći užitak i zadovoljstvo, a s obzirom na to da se ne transformira, ona je esencijalna, dok je tjelesni užitak, budući da proizlazi iz uzastopnih uzroka poput patnji, onda akcidentalan, a takav slučaj je i s darežljivošću i altruizmom.

Mišljenje ovog filozofa, to jeste Aristotela, kao što smo rekli, jeste da bez obzira što metafizička (duhovna) sreća predstavlja najodabraniju stvar a njen karakter (bit) posjeduje najveći užitak, radi manifestiranja odličnosti ona ima potrebu za izvanjskim srećama, jer bi inače ostala skrivena. Kada bi tako bilo, posjednik ove vrste sreće bi i kao moralna osoba ostao skriven a njegovo djelo ne bi došlo do izražaja; međutim, ako bi osvješćivanjem spoznao suštinu manifestiranja njenih tragova i utjecaja, njegovi užitak i zadovoljstvo bili bi potpuni i prešli bi u aktualitet. Njegov predvodnik (duhovna sreća) je istinski predvodnik, čist od varki i težnji za prividnim ukrasima i pokvarenostima. U tom stanju savršena naklonost, koja je prodrla u njegovo srce, dostiže granicu općinjenosti i ljubavi. Stidi se da veličanstvenog vladara (razum) potčini vladaru stomaka i spolnog organa, da najodabranije dijelove učini slugama najprezrenijih i najnižih dijelova i da bude lažnim predvodnikom užitaka, koji su mu zajednički s drugim životinjama, bili to senzibilni (fizički) užici, koji zbog uzastopnosti i ponavljanja vode ka dosadi, mučnini i patnjama, ili inteligibilni užitak (racionalni), koji je tome suprotan. Prema tome, jasno je da je razumski i inteligibilni užitak esencijalan, a fizički i puteni akcidentalan.

Kako će onaj koji ne osjeti istinski užitak težiti k njemu ili suštinskom liderstvu dok ga ne osjeti? Isto tako, dok ne upozna apsolutno dobro i potpunu odličnost, neće osjetiti radost i zadovoljstvo koje iz toga proizlazi. Drevni filozofi navodili su jednu misao s tim u vezi, a koja je potvrđena i citirana u džamijama i hramovima: “Melek koji je zadužen za dunjaluk kaže: na svijetu se nalazi dobro, loše i ono što nije ni dobro ni loše. Svako ko upozna ovo troje onako kako treba, od mene je siguran. Ako ne upozna to, na najstrašnji način ću ga ubiti, to jeste neću ga ubiti tako da umre u trenutku i od mene se oslobodi, već ću ga ubijati postepeno.” Ako neko dobro analizira ovu misao, ustanovit će da ona potpuno odgovara značenjima o kojima smo iznad govorili.

Kada je riječ o objašnjenju užitka sreće, kažemo: Užitak ima dvije vrste, jedan je aktivni a drugi reaktivni. Prva vrsta užitka, u skladu s prvim mišljenjem, figurativno rečeno je užitak muškog spola prilikom snošaja, a reaktivni užitak je poput užitka ženskog spola. Reaktivni užitak veoma brzo nestaje, jer se zbog promjenjivosti različitih stanja transformira i pasivizira. Aktivni užitak je esencijalan i zbog suzdržavanja od reaktivnosti nije promjenjiv. Prema tome, životinjski i puteni (fizički) užici općenito su reaktivni, jer su prolazni i skloni transformaciji i nestanku. Isti ti užici sami po sebi su patnje i nelagode. S druge strane, užitak sreće, koji je suprotan prethodnom – esencijalan je a ne akcidentalan, inteligibilan je a ne senzibilan (fizički), metafizički je a ne životinjski – aktivni je užitak. Zbog toga su filozofi rekli da pravi užitak svog posjednika vodi ka upotpunjavanju, od bolesti ka zdravlju i od niskosti (prezrenosti) ka odličnosti.

Između ove dvije vrste užitaka od početka do kraja postoji različitost. Međutim, fizički užitak je na početku (ovom svijetu) pohvalan za ljudsku prirodu i težnja ka njemu povećava se proporcionalno jačanju životinjskih sposobnosti. Nakon dužeg upražnjavanja dolazi do reakcije ljudske prirode, tako da odumiranjem instinktivnih sposobnosti čovjek ono što je ružno i odvratno smatra lijepim i privlačnim. Kada dođe do svog vrhunca, užitak nestaje a

njegov unutarnji vid predočava mu ružnoću i odvratnost toga, kao i grozotu njegovog skončavanja. To znači da ova vrsta užitka neće biti na drugom svijetu. Inteligibilni užitak je sasvim suprotan kako na ovom tako i na onom svijetu. Na početku ga ljudska priroda smatra odvratnim, ali se stječe uz pomoć strpljenja, isposništva i nastojanja, a nakon otkrovenja postaju jasni njegova ljepota, vrijednost, odličnost i značaj. Nakon toga dolazi sreća koja se nalazi povrh svih drugih sreća, čime mu se predočava lijep završetak i njegovo istinsko proživljavanje. Upravo zbog toga ljudi u svojim najranijim danima života imaju potrebu za roditeljskim odgojem, nakon čega slijedi vođenje zakona, zatim pročišćavanje vjere i jačanje pravca u skladu sa znanjem. Kada stigne na ovaj stepen, ako bude slijedio nužnosti tog puta u skladu s pravilima koja rezultiraju srećom i suprotstavljanjem onome što vodi ka nesreći, onda je takav čovjek odgojen.

Jasno je da je užitak sreće aktivni užitak. S obzirom na to da reaktivni užitak podrazumijeva uzimanje i primanje, aktivni užitak podrazumijeva davanje i pružanje. Ovdje postaje jasno da sreća podrazumijeva darežljivost, jer upotpunjavanje užitka sreće nalazi se u širenju dobra i manifestiranju mudrosti. Naprimjer, vrhunac užitka osobe s lijepim rukopisom nalazi se u pisanju, vrhunac užitka osobe s lijepim glasom nalazi se u uvježbavanju glasnih žica. S obzirom na to da darežljivost sretnika pripada najplemenitijim dušama i najčasnijim željama, odnosno usavršavanje drugih, njegova sreća je veća od svih drugih sreća. Zanimljivo je to da ova darežljivost, koja je istinska darežljivost, s uzvišenim i istaknutim stepenima, posjeduje specifičnosti koje su suprotne specifičnostima obične darežljivosti, jer imetak i dunjalučke želje umanjuju se dijeljenjem a pretjerivanje može dovesti do smanjenja moći, nestanka zaliha i riznica, ali kod istinske darežljivosti sve što je udjeljivanje i pretjerivanje u tome veće, povećavaju se i uvećavaju zalihe i postaju zaštićenije od krnjavosti i nestajanja. Isto tako, materijalne stvari koje se udjeljuju izvrgnute su opasnosti kao što su spaljivanje, utapanje, pljačka i oduzimanje od strane protivnika, neprijatelja

i lopova, a stvari koje se udjeljuju kod istinske darežljivosti sigurne su od različitih promjena, različitih oštećenja, kao i ovladavanja zavidljivaca i protivnika.

S obzirom na to da je jasno kakva je situacija s užitkom sreće, iz toga nam postaje jasno kakva je situacija s patnjom nesreće, koja je njoj suprotna, bolom žaljenja i kajanja za nestankom ovakvih plemenitosti i darežljivosti. Filozofi se razilaze u mišljenju treba li sreću hvaliti. Mudri Aristotel je rekao: Stvari koje se nalaze na krajnjem stepenu odličja i dobra ne treba hvaliti, nego je moguće druge stvari hvaliti pomoću

njih. On za primjer navodi Uzvišenog Boga i apsolutno dobro koje je emanacija božanskog Svetog Bitka. Druge stvari moguće je hvaliti ili u odnosu na Boga ili zbog svojstava dobra kojima su ukrašene, ali su Božiji Bitak i Njegova svojstva iznad toga da budu hvaljena. S obzirom na to da je sreća dobro, koje je ustvari božanska odredba, ona je dostojna veličanja a čista je od pohvale. Međutim, ljude je moguće hvaliti zbog sreće ili zbog svojstava koja vode sreći, kao što se hvale zbog pravednosti koja je uvjet sreće. Prema tome, jasno je da sreća donosi pohvalu a ne oni koji hvale. A Allah najbolje zna!

Abstract

A discussion on goodness and happiness

Nasiruddin Tusi

This is a translation of an excerpt from a prominent book entitled *Akhlaq-e Nasiri* by Nasiruddin Tusi, which consists of three parts: ethics, economics and politics. The book made a profound and recognizable impact on all important subsequent books in the area of Islamic ethics.

The author, Nasiruddin Tusi, demonstrated brilliance and knowledge in almost all scientific areas of his period. He was particularly prominent in the field of philosophy, logic, ethics, astronomy and theology. He is reported to have authored a large number of books, some researchers claim even 150 books.

Since each human activity has a specific goal, the process of perfecting and completing of human soul also has its specific goal. The goal of completing a human soul is its happiness, which represents its goodness. Therefore, the priority of knowing the essence of goodness and happiness is essential for initiating the striving towards perfection, and for zeal to become dominant in a seeker, whereby his content and good mood would be completely enhanced for the purpose of reaching his goal.

Keywords: goodness, happiness, blessing, Akhlaq Nasiri, Nasiruddin Tusi